Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTES JULIANAS KOKOTES [*JULIANE KOKOTT*] SECINĀJUMI,
sniegti 2016. gada 30. jūnijā [1]

Lieta C-243/15

Lesoochranárske zoskupenie VLK
pret
Obvodný úrad Trenčín

(Najvyšší súd Slovenskej republiky (Slovākija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Vide — Orhūsas konvencija — Administratīvais process projekta apstiprināšanai — Vides aizsardzības apvienības pieteikums par tās atzīšanu par lietas dalībnieci — Atļaujas izsniegšanas procedūras pabeigšana pirms izlemšanas par pieteikumu — Tiesiskā aizsardzība pret lēmumu — Efektīva tiesību aizsardzība

I – **Ievads**

1. Pamatlieta, kas ir lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu pamatā, atkarībā no skatupunkta atgādina vai nu juridiski iedvesmotos Franca Kafkas darbus, it īpaši stāstu "Likuma priekšā", vai arī Donu Kihotu.

2. Kafkas gadījumā tiesību subjekts bez redzama iemesla tiek aizkavēts pie ieejas tiesā, līdz tas pārguris mirst. Turpretim Dons Kihots tā vietā, lai pievērstos saprātīgākām nodarbēm, uzstāj uz cīņu pret vējdzirnavām.

3. Arī nevalstiskā organizācija *Lesoochranárske zoskupenie VLK* (Apvienība mežu aizsardzībai *VLK*, turpmāk tekstā – "*LZ*") cenšas – līdz šim neveiksmīgi – Slovākijas tiesās panākt tiesību aizsardzību. Tā vietā *LZ* tiek norādīts uz citu tiesību aizsardzības līdzekli, taču tā izmantošanas termiņš ir beidzies. Tomēr kļūda, iespējams, nav konstatējama Slovākijas tiesību aizsardzības sistēmā, bet gan apstāklī, ka *LZ* – neraugoties uz atbilstošām norādēm – turpina iesākto ceļu tā vietā, lai savlaicīgi mainītu virzienu.

4. Tiesai ir jānoskaidro, vai apvienības prasībai piemērojamie procesuāltiesiskie noteikumi Slovākijas administratīvā procesa tiesībās ir saderīgi ar efektīvas tiesību aizsardzības principu saskaņā ar Pamattiesību hartas 47. pantu. Apstrīdētās Slovākijas tiesību normas gan būtībā nevar kritizēt. Taču pamatlietā tās ir jāpiemēro īpaši uzmanīgi, lai, no vienas puses, novērstu Kafkas paradoksu, taču, no otras puses, lai neatbalstītu Servantesa aprakstīto neprātu. Tiesa šajā situācijā valsts tiesām var sniegt tikai norādes par piemērojamiem pamatprincipiem, taču risinājums tām galu galā ir jāatrod pašām.

5. Tomēr Hartas 47. pants ir piemērojams tikai attiecībā uz Savienības tiesībās piešķirto tiesību vai brīvību īstenošanu. Tādēļ kā iepriekš izskatāms jautājums ir jāpārbauda tas, vai tāda vides aizsardzības apvienība kā *LZ* pamatlietā var atsaukties uz šādām tiesībām vai brīvībām.

1 — Oriģinālvaloda – vācu.

6. Saistībā ar konkrētām sabiedrības līdzdalības procedūrām ar jau Savienības īstenoto Konvencijas par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju vērsties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem [2] (turpmāk tekstā – "Orhūsas konvencija") transponēšanu gan tika ieviesta apvienības prasība konkrētās atļaujas izsniegšanas procedūrās [3]. Taču šīs tiesību normas neattiecas uz pamatlietu.

7. Tomēr, ņemot vērā Orhūsas konvenciju un vispārējos atsaukšanās uz Savienības tiesībām principus, vides aizsardzības apvienība var īstenot Savienības vides tiesības ne tikai ar *expressis verbis* reglamentēto apvienību prasību. It īpaši pamatlietā atbilstošs juridiskais statuss izriet arī tieši no Orhūsas konvencijas.

II – **Atbilstošās tiesību normas**

A – *Starptautiskās tiesības*

8. Vides aizsardzības apvienību juridiskais statuss Savienības tiesībās izriet no Orhūsas konvencijas. Orhūsas konvencijas 1. pantā ir noteikti tās mērķi:

"Lai pašreizējā un nākamajās paaudzēs aizsargātu ikvienas personas tiesības dzīvot vidē, kas atbilstu personas veselības stāvoklim un labklājībai, katra Puse saskaņā ar šīs konvencijas noteikumiem garantē tiesības piekļūt informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem."

9. Vides aizsardzības apvienības tiek minētas sabiedrības un attiecīgās sabiedrības daļas definīcijās konvencijas 2. panta 4. un 5. punktā. Atbilstoši tiem:

"4. "Sabiedrība" ir viena vai vairākas fiziskas vai juridiskas personas un – saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem vai praksi – to apvienības, organizācijas vai grupas.

5. "Ieinteresētā sabiedrība" ir sabiedrība, kuru ietekmē vai varētu ietekmēt lēmumu pieņemšana vides jomā, vai kurai ir interese par to; šīs definīcijas piemērošanas nolūkā par ieinteresētām uzskata tādas nevalstiskās organizācijas, kas veicina vides aizsardzību un atbilst visām attiecīgās valsts tiesību aktu prasībām".

10. Atbilstoši Orhūsas konvencijas 6. pantam tiek pieprasīta sabiedrības līdzdalība lēmumu pieņemšanā par īpašām darbībām. Tajā ir ietverti ietekmes uz vidi novērtējuma elementi. 6. panta 1. punktā ir reglamentēta šīs procedūras piemērošanas joma:

"Katra Puse:

a) piemēro šā panta noteikumus attiecībā uz lēmumiem par to, vai atļaut veikt ierosinātās darbības, kas uzskaitītas I pielikumā;

b) saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem piemēro šā panta noteikumus arī attiecībā uz lēmumiem par ierosinātajām darbībām, kuras nav uzskaitītas I pielikumā un kurām var būt nozīmīga ietekme uz vidi. Šādā gadījumā Puses nosaka, vai šie noteikumi attiecas uz ierosināto darbību."

2 — OV 2005, L 124, 4. lpp., pieņemta ar Padomes 2005. gada 17. februāra Lēmumu 2005/370/EK (OV 2005, L 124, 1. lpp.).

3 — Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 26. maija Direktīva 2003/35/EK, ar ko paredz sabiedrības līdzdalību dažu ar vidi saistītu plānu un programmu izstrādē un ar ko attiecībā uz sabiedrības līdzdalību un iespēju griezties tiesās groza Padomes Direktīvas 85/337/EEK un 96/61/EK (OV 2003, L 156, 17. lpp.; OV Īpašais izdevums latviešu valodā, 15. nod., 7. sēj., 466. – 473. lpp.). Šajā ziņā skat. spriedumu, 2011. gada 12. maijs, *Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland, Landesverband Nordrhein-Westfalen* (C-115/09, EU:C:2011:289).

11. Orhūsas konvencijas 9. pantā ir ietvertas tiesību normas par tiesību aizsardzības līdzekļiem ar vidi saistītos jautājumos. 9. panta 2. punkts attiecas uz procedūrām, kas bija saistītas ar sabiedrības līdzdalību, 3. punkts ir piemērojams visiem pārējiem ar vides tiesībām saistītiem lēmumiem, un 4. punktā ir paredzēti konkrēti procesa principi:

"2. Katra Puse saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem nodrošina to, ka ieinteresētās sabiedrības pārstāvjiem:

a) kuriem ir pamatota interese vai arī

b) kuri uzskata, ka noticis tiesību aizskārums, ja šādu priekšnosacījumu paredz attiecīgās Puses administratīvā procesa normas,

ir iespēja pārskatīšanas nolūkā griezties tiesā un/vai kādā citā neatkarīgā un objektīvā institūcijā, kas noteikta likumā, lai – pamatojoties uz materiāliem vai procesuāliem aspektiem – apstrīdētu jebkura tāda lēmuma, darbības vai bezdarbības likumību, uz ko attiecas 6. panta noteikumi, ja šāda apstrīdēšana paredzēta attiecīgās valsts tiesību aktos, kā arī neskarot šā panta 3. punktu un citus attiecīgus šīs konvencijas noteikumus.

To, vai interese ir pamatota un vai ir noticis tiesību aizskārums, nosaka saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem un ar mērķi nodrošināt ieinteresētajai sabiedrībai plašas iespējas griezties tiesu iestādēs saistībā ar šīs konvencijas piemērošanu. Tādēļ a) apakšpunkta piemērošanas nolūkā par pamatotu uzskata ikvienas tādas nevalstiskas organizācijas interesi, kura atbilst 2. panta 5. punktā minētajām prasībām. Šādas organizācijas uzskata arī par tādām, kam ir tiesības, attiecībā uz kurām ir iespējams tiesību aizskārums, kā paredzēts b) apakšpunktā.

Šā panta 2. punkta noteikumi neizslēdz iespēju pārskatīšanas nolūkā iepriekš griezties administratīvā iestādē, kā arī neiespaido prasību, ka pirms vēršanās tiesā ir jāizmanto visas administratīvas pārskatīšanas procedūras, ja šāda prasība paredzēta attiecīgās valsts tiesību aktos.

3. Turklāt, neskarot 1. un 2. punktā minētās pārskatīšanas procedūras, katra Puse nodrošina to, ka sabiedrības pārstāvjiem, kas atbilst attiecīgās valsts tiesību aktos noteiktajiem kritērijiem, ja tādi būtu, ir pieejamas administratīvas vai tiesas procedūras, lai apstrīdētu fizisku personu vai valsts iestāžu darbību vai bezdarbību, kas pārkāpj attiecīgās valsts tiesību aktus vides jomā.

4. Turklāt, neskarot 1. punktu, šā panta 1., 2. un 3. punktā minētajām procedūrām ir jānodrošina pamatoti un efektīvi tiesiskie līdzekļi, tostarp, vajadzības gadījumā, atbrīvošana no amata [pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļi], un tām ir jābūt taisnīgām, objektīvām un ātrām, kā arī saistītām ar nelielām izmaksām.

[..]"

B – *Savienības tiesības*

1) Ietekmes uz vidi novērtējums

12. Orhūsas konvencija Savienības tiesībās daļēji ir transponēta ar IVN direktīvu [4].

4 — Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 13. decembra Direktīva 2011/92/ES par dažu sabiedrisku un privātu projektu ietekmes uz vidi novērtējumu (OV 2012, L 26, 1. lpp.), pēdējo reizi grozīta ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 16. aprīļa Direktīvu 2014/52/ES (OV 2014, L 124, 1. lpp.).

13. IVN direktīvas 1. panta 2. punkta d) un e) apakšpunktā ir definēts attiecīgās sabiedrības daļas jēdziens:

"d) "sabiedrība" nozīmē vienu vai vairākas fiziskas vai juridiskas personas un – saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem vai praksi – to apvienības, organizācijas vai grupas;

e) "attiecīgā sabiedrības daļa" nozīmē sabiedrības daļu, kuru ietekmē vai var ietekmēt ar vidi saistīto lēmumu pieņemšanas procedūra, kas minēta 2. panta 2. punktā, vai kura ir šajā jautājumā ieinteresēta; piemērojot šo definīciju, uzskata, ka nevalstiskās organizācijas, kuras veicina vides aizsardzību un atbilst visām attiecīgās valsts tiesību aktu prasībām, ir ieinteresētas."

14. IVN direktīvas 11. pantā ir paredzēts tiesiskais regulējums par tiesas pieejamību, kas gandrīz pilnībā atbilst Orhūsas konvencijas 9. panta 2. punktam un arī ir pievienots ar Direktīvu 2003/35:

"1. Dalībvalstis nodrošina, ka saskaņā ar valsts tiesību sistēmu attiecīgās sabiedrības daļas locekļiem:

a) kuri ir pietiekami ieinteresēti; vai

b) ja dalībvalsts administratīvi procesuālajās tiesībās tas paredzēts kā priekšnoteikums – kuru tiesības ir aizskartas;

ir iespēja pārskatīšanas kārtībā ierosināt lietu tiesā vai citā neatkarīgā un objektīvā struktūrā, kas izveidota ar tiesību aktiem, lai apstrīdētu tādu lēmumu, darbību vai bezdarbības būtības vai procesuālo likumību, uz kuru attiecas šīs direktīvas noteikumi par sabiedrības līdzdalību.

2. [..]

3. Dalībvalstis nosaka, kas tieši uzskatāms par pietiekamu ieinteresētību un tiesību aizskārumu, paturot prātā mērķi – attiecīgajai sabiedrības daļai nodrošināt tiesas pieejamību. Tālab šā panta 1. punkta a) apakšpunkta sakarā jebkuras 1. panta 2. punktā minētajām prasībām atbilstošas nevalstiskās organizācijas interesi uzskata par pietiekamu. Uzskata arī, ka šādām organizācijām ir tiesības, kas var tikt aizskartas, kā noteikts šā panta 1. punkta b) apakšpunktā.

4. [..]"

2) Dabas aizsardzība

15. Dzīvotņu direktīvā [5] ir reglamentēta aizsargājamu teritoriju, t.s. Kopienā nozīmīgu teritoriju, noteikšana. Atbilstoši 6. panta 3. punktam *ex ante* pārbaude ir jāveic saistībā ar projektiem, kas var būtiski ietekmēt šīs teritorijas:

"Visos plānos vai projektos, kas nav tieši saistīti ar konkrēto teritoriju vai nav vajadzīgi tās apsaimniekošanai, bet kas atsevišķi vai kopā ar citiem plāniem vai projektiem varētu būtiski ietekmēt minēto teritoriju, attiecīgi izvērtē ietekmi uz šo teritoriju, ievērojot tās aizsardzības mērķus. Ņemot vērā novērtējuma atzinumus par ietekmi uz minēto teritoriju, un saskaņā ar 4. punkta noteikumiem, kompetentā valsts iestāde piekrīt plāna vai projekta īstenošanai tikai tad, ja tā ir pārliecinājusies, ka netiks izjaukta attiecīgās teritorijas viengabalainība, un vajadzības gadījumā noskaidrojusi plašas sabiedrības viedokli."

5 — Padomes 1992. gada 21. maija Direktīva 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību (OV 1992, L 206, 7. lpp.; OV Īpašais izdevums latviešu valodā, 15. nod., 2. sēj., 102. – 145. lpp.), pēdējo reizi grozīta ar Padomes 2013. gada 13. maija Direktīvu 2013/17/ES, ar ko pielāgo dažas direktīvas vides jomā saistībā ar Horvātijas Republikas pievienošanos (OV 2013, L 158, 193. lpp.).

16. Šī tiesību norma saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 7. pantu ir piemērojama arī putnu aizsargājamām teritorijām, kas ir tikušas noteiktas atbilstoši Putnu aizsardzības direktīvai[6].

C – *Slovākijas Republikas tiesības*

17. Likuma Nr. 71/1967 Par administratīvo procesu (*Správny poriadok*) redakcijā, kas piemērojama šai lietai, 14. pantā ir paredzēts:

"1. Dalībnieks procesā ir persona, kuras tiesībām, likumīgajām interesēm vai pienākumiem ir jābūt iestādes faktiskās rīcības pamatā vai kuras tiesības, likumīgās intereses un pienākumus lēmums var skart tieši; procesa dalībnieks ir arī persona, kura apgalvo – kamēr netiek pierādīts pretējais –, ka lēmums var tieši viņa skart tiesības, likumīgās intereses un pienākumus.

2. Procesa dalībnieks ir arī persona, kurai šis statuss ir atzīts speciālajā likumā."

18. Civilprocesa kodeksa (*Občiansky súdny poriadok*), tā redakcijā, kas piemērojama šai lietai (turpmāk tekstā – "*OSP*"), 250.b panta 2. un 3. punktā tostarp ir šādi noteikumi, kas attiecas uz uzdotā prejudiciālā jautājuma saturu:

"2. Ja prasību ceļ persona, kura apgalvo, ka pārvaldes iestādes lēmums tai nav ticis paziņots, lai gan šī persona bija jāuzskata par procesa dalībnieku, tiesa pārbauda šī apgalvojuma atbilstību faktiem un uzdod pārvaldes iestādei paziņot šai personai iestādes lēmumu un – atkarībā no apstākļiem – aptur tā izpildāmību. Šis tiesas nolēmums pārvaldes iestādei ir saistošs. Ja administratīvajā procesā pēc tiesas rīkojuma par lēmuma paziņošanu izpildes tiek ierosināta administratīvā pārsūdzība, pārvaldes iestāde par to nekavējoties paziņo tiesai.

3. Tiesa rīkojas atbilstoši 2. punktam tikai tad, ja kopš prasītājam nepaziņotā lēmuma pieņemšanas nav pagājuši vairāk kā trīs gadi."

III – **Fakti un lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu**

19. Ar 2008. gada 18. novembra paziņojumu *LZ* tika informēta par administratīvā procesa uzsākšanu, kurā bija jāizlemj par to, vai akciju sabiedrībai *Biely potok a.s.* (turpmāk tekstā – "*BPAS*") var tikt izsniegta atļauja iežogojuma izbūvei uz zemesgabala, kas atrodas ārpus pašvaldības apbūvētas teritorijas. Projekts bija saistīts ar plānotu aploka, kurā *BPAS* audzē briežus, paplašināšanu uz zemesgabaliem, kas atrodas aizsargājamā lauksaimniecības teritorijā (ALT), kuru Slovākijas Republika ir iekļāvusi *NATURA* 2000 tīklā kā aizsargājamu teritoriju saskaņā ar Putnu aizsardzības direktīvu un kā Kopienas nozīmes teritoriju Dzīvotņu direktīvas izpratnē.

20. *LZ* lūdza apturēt atļaujas izsniegšanas procedūru un izlemt iepriekš izskatāmu jautājumu par šajā ziņā kompetentās Vides ministrijas lēmumu par atkāpju piešķiršanu no aizsargāto sugu aizsardzības nosacījumiem, un turklāt tā norādīja uz negatīvajiem aspektiem, kuri esot izklāstīti valsts dabas aizsardzības iestādes, kas pārvalda ALT, atzinumā un kuri esot tik būtiski, ka ar tiem pietiekot, lai atļauju nepiešķirtu.

6 — Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 30. novembra Direktīva 2009/147/EK par savvaļas putnu aizsardzību (OV 2010, L 20, 7. lpp.), pēdējo reizi grozīta ar Padomes 2013. gada 13. maija Direktīvu 2013/17/ES, ar ko pielāgo dažas direktīvas vides jomā saistībā ar Horvātijas Republikas pievienošanos (OV 2013, L 158, 193. lpp.).

21. Atļaujas izsniegšanas procedūras pirmajā posmā kompetentās iestādes sākotnēji 2009. gada aprīlī un jūnijā nolēma *LZ* neatzīt procesa dalībnieka statusu; minētais ir tagadējās pārbaudes tiesā pamatlietā priekšmets. Tāpēc *LZ* cēla prasību *Krajský súd v Trenčíne* (Trenčīnas reģionālā tiesa) un attiecībā uz lietas dalībnieces statusa atzīšanu atļaujas izsniegšanas procedūrā atsaucās it īpaši uz Orhūsas konvenciju.

22. Pēc tam atļaujas izsniegšanas procedūra attiecībā uz *BPAS* noslēdzās ar 2009. gada 10. jūnijā nekavējoties izsniegtu atļauju; vienlaicīgi saskaņā ar Augstākās tiesas sniegtajām ziņām iepriekš minētais apstrīdētais lēmums par procesa dalībnieka statusa neatzīšanu kļuva "galīgs".

23. Pēc tam, kad reģionālā tiesa bija konstatējusi, ka Eiropas Savienības Tiesā norisinās prejudiciālā nolēmuma tiesvedība lietā C-240/09, kas varētu ietekmēt arī tās pašas pieņemamo nolēmumu, tā apturēja tiesvedību tajā izskatīšanā esošajā lietā līdz brīdim, kad tiks pieņemts nolēmums attiecīgajā tiesvedībā, un, ņemot vērā pēc tam pasludināto spriedumu [7] un ar to saistīto Slovākijas Republikas Augstākās tiesas spriedumu līdzīgā lietā, ar 2011. gada 23. augusta spriedumu atcēla abus apstrīdētos lēmumus ar pamatojumu, ka tajos ir pieļautas kļūdas faktu vērtējumā, un nosūtīja lietu atpakaļ pārvaldes iestādēm procesa atsākšanai.

24. Šajā nolēmumā reģionālā tiesa piekrita *LZ* viedoklim, ka tai ir tiesības uz tiesību aizsardzību tiesā saistībā ar tiesībām uz vides aizsardzību, precīzāk, tiesībām uz labvēlīgu vidi. Reģionālā tiesa atsaucās tieši uz Orhūsas konvencijas 9. panta 3. punktu, lasot to kopā ar Slovākijas Republikas Konstitūcijas 44. panta 1. punktu.

25. Apelācijas tiesvedībā Augstākā tiesa 2012. gada 26. janvārī atcēla reģionālās tiesas nolēmumu un nosūtīja tai atpakaļ lietu jaunai izskatīšanai ar saistošu norādi par to, ka tiesvedības par dalību priekšmets esot zudis. Atsevišķa pārbaude attiecībā uz lēmumu par lietas dalībnieka statusa neatzīšanu administratīvajā procesā esot iespējama tikai tad, ja administratīvais process joprojām norisinās.

26. Pēc tam reģionālā tiesa ar otro 2012. gada 12. septembra nolēmumu vēlreiz atcēla abu pārvaldes iestāžu lēmumus par procesa dalībnieka statusa neatzīšanu un nosūtīja lietu atpakaļ jaunai izskatīšanai. Taču Augstākā tiesa 2013. gada 28. februārī atcēla arī šo nolēmumu.

27. Pamatojoties uz minēto, reģionālā tiesa ar trešo 2013. gada aprīļa nolēmumu izbeidza tiesvedību, taču tā *LZ* nenorādīja, ka tā var iesniegt pieteikumu par galīgā lēmuma par atļaujas piešķiršanu vēlāku paziņošanu, jo kopš atļaujas piešķiršanas notiekošo tiesvedību dēļ jau bija pagājis trīs gadu termiņš prasības celšanai.

28. Tādēļ saistībā ar apelācijas tiesvedību, kas ir tikusi ierosināta pēc *LZ* sūdzības, Augstākā tiesa Eiropas Savienības Tiesai uzdod šādu jautājumu:

"Vai ir iespējams valsts tiesā atbilstoši nodrošināt Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 47. pantā nostiprinātās tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību un taisnīgu tiesu gadījumā, kad, kā tiek apgalvots, ir pārkāptas tiesības uz augstu vides aizsardzības līmeni, kas attiecībā uz Eiropas Savienību ir īstenotas galvenokārt ar Dzīvotņu direktīvu, un it īpaši tiesības sekmēt plašas sabiedrības viedokļa noskaidrošanu attiecībā uz projektu, kas var būtiski ietekmēt Eiropas ekoloģiskajā tīklā *Natura* 2000 koncentrētās īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, kā arī tiesības, uz kurām prasītāja kā valsts līmenī izveidota bezpeļņas apvienība vides aizsardzības jomā atsaucas saskaņā ar Orhūsas konvencijas 9. pantu un robežās, kas norādītas Tiesas 2011. gada 8. marta spriedumā *Lesoochranárske zoskupenie* (C-240/09,

7 — 2011. gada 8. marta spriedums *Lesoochranárske zoskupenie* (C-240/09, EU:C:2011:125).

EU:C:2011:125) arī tad, ja valsts tiesa izbeidz lietas izskatīšanu strīdā par tāda lēmuma tiesiskuma pārbaudi, ar kuru šai apvienībai atteikts atzīt tās kā dalībnieka statusu administratīvajā procesā par atļaujas izsniegšanu, kā tas ir pamatlietā, un mudina attiecīgo personu, kura nav pielaista šajā administratīvajā procesā, celt prasību par to?"

29. *Lesoochranárske zoskupenie VLK*, Slovākijas Republika un Eiropas Komisija iesniedza rakstveida apsvērumus un piedalījās 2016. gada 18. aprīļa tiesas sēdē. Turklāt pirms tiesas sēdes šie trīs lietas dalībnieki un *Biely potok a.s.* uz vairākiem Tiesas jautājumiem atbildēja rakstveidā.

IV – **Vērtējums**

30. Ar savu lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu Augstākā tiesa vēlas noskaidrot, vai Slovākijas tiesībās paredzētais vides apvienības tiesību īstenošanas veids atbilst Savienības tiesībām un it īpaši tiesību uz efektīvu tiesību aizsardzību prasībām atbilstoši Pamattiesību hartas 47. pantam.

31. Augstākā tiesa pareizi pieņem, ka Savienības tiesību sistēmā garantētās pamattiesības ir jāpiemēro tikai situācijās, kuras regulē ar Savienības tiesībām[8]. Turklāt Hartas 47. pants attiecas tikai uz Savienības tiesībās garantētajām tiesībām vai brīvībām. Tādēļ vispirms es pārbaudīšu Savienības tiesībās reglamentētu apvienības juridisko statusu esamību (šajā ziņā A sadaļā) un tikai pēc tam es aplūkošu Savienības tiesībās pieprasītās efektīvas tiesību aizsardzības prasības (šajā ziņā turpinājumā B sadaļā).

A – *Par Savienības tiesībās reglamentētajiem vides aizsardzības apvienību juridiskajiem statusiem*

32. Augstākā tiesa uzskata, ka Savienības tiesības ir piemērojamas, jo pamatlietā tiekot skarti dalībvalsts pienākumi, kas izriet no Dzīvotņu direktīvas. Tā min arī Orhūsas konvenciju.

33. Sākotnēji šķiet, ka prasība pamatlietā ir par dalību atļaujas izsniegšanas procedūrā saistībā ar iežogojumu aizsargājamā teritorijā. Taču šī dalība netiek *expressis verbis* un tieši reglamentēta Savienības tiesībās. Drīzāk runa ir par Slovākijas tiesību konceptu. Taču tā ir saistīta ar elementiem, ko, iespējams, nodrošina Savienības tiesības. Attiecībā uz šādiem elementiem efektīvas tiesību aizsardzības nodrošināšanai Savienības tiesībās var būt nozīme.

34. Taču saistītais jautājums par to, vai pastāv Savienības tiesībās paredzētas tiesības uz sabiedrības līdzdalību atļaujas izsniegšanas procedūrās, nav jāanalizē vēl sīkāk. Tas tādēļ, ka no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka *LZ* tika informēta par atļaujas izsniegšanas procedūru un tā varēja paust savu viedokli. Līdz ar to tai tika nodrošināts tiesību uz dalību minimums.

35. Faktiski *LZ* galvenokārt interesē nevis viedokļa paušana par projektu, bet gan tiesības apstrīdēt tiesā attiecībā uz projektu izsniegto atļauju. No lietas dalībnieku argumentācijas izriet, ka atzīšana par procesa dalībnieku saskaņā ar Slovākijas tiesībām ir priekšnoteikums, lai pārsūdzētu procesu noslēdzošo nolēmumu (Slovākijas Administratīvā procesa likuma 53. pants un Slovākijas Civilprocesa kodeksa 250.b panta 2. punkts).

36. Patiesi, Savienības tiesībās ir paredzētas vides aizsardzības apvienību tiesības celt prasību. Pirmkārt, attiecīgas tiesības celt prasību izriet tieši no Savienības tiesībām, šajā gadījumā – no Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punkta (par to 1) punktā). Otrkārt, Orhūsas konvencijas 9. panta 2. un 6. punktā *expressis verbis* ir paredzētas konkrētas tiesības celt prasību saistībā ar sabiedrības līdzdalības procedūrām (šajā ziņā 2) punktā).

8 — Šajā ziņā skat. spriedumus, 2013. gada 26. februāris, *Åkerberg Fransson* (C-617/10, EU:C:2013:105, 19. punkts un tajā minētā judikatūra), kā arī 2015. gada 17. decembris, *WebMindLicenses* (C-419/14, EU:C:2015:832, 66. punkts).

1) Par Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punktu

37. Tiesības celt prasību tieši izriet no Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punkta.

38. Šajā ziņā Slovākija un *BPAS* gan iebilst, ka šo tiesību normu piemērošana vairs neesot pamatlietas priekšmets, jo par to jau esot ticis izlemts ar galīgu spēku. Tiesas secinājumi par Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punktu saskaņā ar minēto neesot nepieciešami.

39. Tomēr tiesas sēdē, neraugoties uz vairākiem lūgumiem sniegt paskaidrojumus, nekļuva skaidrs tas, vai runa patiešām bija par nolēmumu, kas varēja tikt pārsūdzēts atsevišķi, vai arī tikai par atzinumu atļaujas izsniegšanas procedūrā. Turklāt Augstākā tiesa savā lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu acīmredzami pieņem, ka Dzīvotņu direktīvas piemērošana ir gan vēl pamatlietas priekšmets. Tādēļ šajā prejudiciālā nolēmuma tiesvedībā ir jābalstās uz šo pieņēmumu.

40. Saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punktu plānos vai projektos, kas atsevišķi vai kopā ar citiem plāniem vai projektiem varētu būtiski ietekmēt aizsargājamu teritoriju Dzīvotņu direktīvas vai Putnu aizsardzības direktīvas izpratnē, izvērtē ietekmi uz šo teritoriju, ievērojot tās aizsardzības mērķus. Ņemot vērā novērtējuma atzinumus par ietekmi uz minēto teritoriju, kompetentā valsts iestāde piekrīt plāna vai projekta īstenošanai tikai tad, ja tā ir pārliecinājusies, ka netiks izjaukta attiecīgās teritorijas viengabalainība, un vajadzības gadījumā noskaidrojusi plašas sabiedrības viedokli.

41. Dzīvotņu direktīvā nav ietverta neviena norāde uz to, vai 6. panta 3. punkts piešķir vides aizsardzības apvienībai tiesības celt prasību par šīs tiesību normas pārkāpumu. Es šajā ziņā esmu aizstāvējusi viedokli, ka *privātpersonas* var atsaukties uz šo tiesību normu tikai tad, ja *valsts* tiesību normas tām paredz tiesību aizsardzības līdzekļus pret pasākumiem, kas pārkāpj minētās tiesību normas [9].

42. Taču, būtībā izslēdzot, ka skartās personas var atsaukties uz direktīvā noteiktu pienākumu, netiktu ievērots direktīvu saistošais spēks, kas tām tiek piešķirts LESD 288. pantā [10]. Vismaz fiziskām vai juridiskām personām, kuras tieši skar direktīvas tiesību normu pārkāpums, ir jābūt tiesībām no kompetentajām iestādēm – vajadzības gadījumā vēršoties kompetentajās tiesās – prasīt attiecīgo pienākumu izpildi [11].

43. Tiesa jau ir arī konstatējusi, ka Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punkts ir tieši piemērojams, ja valsts iestādes saskaņā ar šo tiesību normu, pastāvot šaubām par iespējamu kaitīgu ietekmi uz attiecīgo teritoriju, nedrīkst piešķirt atļauju attiecībā uz darbību [12]. Loģiski, ka, ja šādas sekas tiek konstatētas, minētais ir spēkā vēl jo vairāk. Abos gadījumos atļauja labākajā gadījumā izņēmuma gadījumos var tikt piešķirt saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 4. punktu [13].

44. Taču strīdīgi ir tas, vai *LZ* iespējams Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punkta pārkāpums skartu tieši.

45. Tieši skartas jebkurā gadījumā ir personas, kuras norāda uz savu *tiesību* pārkāpumu, taču šajā gadījumā nekas par to neliecina.

9 — Secinājumi lietā *Waddenvereniging* un *Vogelbeschermingsvereniging* (C-127/02, EU:C:2004:60, 138.–144. punkts).

10 — Spriedumi, 2004. gada 7. septembris, *Waddenvereniging* un *Vogelbeschermingsvereniging* (C-127/02, EU:C:2004:482, 66. punkts), un 2008. gada 25. jūlijs, *Janecek* (C-237/07, EU:C:2008:447, 37. punkts un tajā minētā judikatūra).

11 — Šajā ziņā spriedumi, 2008. gada 25. jūlijs, *Janecek* (C-237/07, EU:C:2008:447, 39. punkts), un 2011. gada 26. maijs, *Stichting Natuur en Milieu* u.c. (no C-165/09 līdz C-167/09, EU:C:2011:348, 100. punkts).

12 — Spriedums, 2004. gada 7. septembris, *Waddenvereniging* un *Vogelbeschermingsvereniging* (C-127/02, EU:C:2004:482, 68. un 69. punkts).

13 — Skat. spriedumu, 2004. gada 7. septembris, *Waddenvereniging* un *Vogelbeschermingsvereniging* (C-127/02, EU:C:2004:482, 60. punkts).

46. Tomēr Tiesa jau – un pat attiecībā uz *LZ* un Dzīvotņu direktīvu – ir atzinusi, ka vides aizsardzības organizācijām ir jābūt iespējai pārsūdzēt tiesā administratīvo lēmumu, kas, iespējams, neatbilst Savienības vides tiesībām [14].

47. Par to pašu liecina tas, ka Tiesa uzsver fizisko *vai* juridisko personu tiesības vērsties pret robežvērtību, kuru mērķis ir veselības aizsardzība, pārsniegšanas risku [15]. Kamēr fizisko personu tiešs aizskārums var izrietēt no tā, ka tiek skarta to veselība, to pašu nevar secināt attiecībā uz juridiskām personām.

48. Taču veselības aizsardzībai paredzētu tiesību normu pārkāpums var skart tādas juridiskās personas kā vides aizsardzības apvienības, ja to interese saistībā ar veselības aizsardzību ir juridiski atzīta. Lai gan šajā gadījumā nav runa par veselības aizsardzību, saistībā ar vides aizsardzību vēl izteiktāk parādās apvienību interešu juridiskā atzīšana. Tas tādēļ, ka Savienības tiesībās konkrētu apvienību ieinteresētības vides aizsardzībā atzīšana ir paredzēta IVN direktīvas 1. panta 2. punkta e) apakšpunkta otrajā teikumā un vēl plašāk Orhūsas konvencijas 2. panta 5. punktā. Dalībvalstīm ir jāatzīst apvienības, kuras veicina vides aizsardzību un atbilst visām attiecīgās valsts tiesību aktu prasībām. Šajā ziņā ir jānodrošina "plašas iespējas vērsties tiesā" un apvienību prasības saskaņā ar IVN direktīvu lietderīgā iedarbība [16].

49. Pamatojoties uz šo apvienību ieinteresētību, kas juridiski atzīta atbilstoši minētajam, vides aizsardzībā, tieši piemērojamu Savienības vides tiesību normu pārkāpums tās skar pietiekami, lai tās varētu atsaukties uz šīm tiesību normām valsts tiesās. Minētais it īpaši ir spēkā, ja tās norāda uz Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punkta pārkāpumu.

50. Vides aizsardzības apvienību tieša aizskāruma atzīšana saistībā ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punkta pārkāpumu kā prasība tiek izvirzīta arī Orhūsas konvencijas 9. panta 3. punktā. Lai gan šī tiesību norma nav piemērojama tieši [17], valsts tiesai, ja pastāv Dzīvotņu direktīvas pārkāpuma risks, lai nodrošinātu tiesību efektīvu aizsardzību tiesā jomās, uz kurām attiecas Savienības vides tiesības, savas valsts tiesības, cik vien iespējams, ir jāinterpretē Orhūsas konvencijas 9. panta 3. punktā noteiktajiem mērķiem atbilstošā veidā [18]. Šie mērķi ir vērsti uz efektīvas vides aizsardzības nodrošināšanu [19]. Tā kā Orhūsas konvencija ir neatņemama Savienības tiesību sastāvdaļa, tāds pats pienākums ir Tiesai.

51. Vides tiesību efektīvas īstenošanas mērķis tiek veicināts, ja atzītām vides aizsardzības apvienībām ir tiesības īstenot tieši piemērojamas Savienības vides tiesību normas, tātad it īpaši Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punktu.

52. Turklāt Savienības tiesībās šis secinājums nav svešs, jo atzītas vides aizsardzības apvienības arī saistībā ar prasību saskaņā ar IVN direktīvas 11. pantu vai Orhūsas konvencijas 9. panta 2. punktu var atsaukties uz Dzīvotņu direktīvas 6. pantu [20].

53. Līdz ar to ir jāsecina, ka IVN direktīvas 1. panta 2. punkta e) apakšpunkta otrā teikuma izpratnē atzītām vides aizsardzības apvienībām ir jābūt iespējai vērsties tiesā pret Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punkta pārkāpumu.

14 — Spriedums, 2011. gada 8. marts, *Lesoochranárske zoskupenie* (C-240/09, EU:C:2011:125, 51. punkts).

15 — Spriedums, 2008. gada 25. jūlijs, *Janecek* (C-237/07, EU:C:2008:447, 38. un 39. punkts).

16 — Spriedums, 2009. gada 15. oktobris, *Djurgården-Lilla Värtans Miljöskyddsförening* (C-263/08, EU:C:2009:631, 45. punkts).

17 — Spriedumi, 2011. gada 8. marts, *Lesoochranárske zoskupenie* (C-240/09, EU:C:2011:125, 45. punkts), un 2015. gada 13. janvāris, Padome u.c./*Vereniging Milieudefensie* un *Stichting Stop Luchtverontreiniging Utrecht* (no C-401/12 P līdz C-403/12 P, EU:C:2015:4, 55. punkts), kā arī Padome un Komisija/*Stichting Natuur en Milieu* un *Pesticide Action Network Europe* (no C-404/12 P līdz C-405/12 P, EU:C:2015:5, 47. punkts).

18 — Spriedums, 2011. gada 8. marts, *Lesoochranárske zoskupenie* (C-240/09, EU:C:2011:125, 50. punkts).

19 — Spriedums, 2011. gada 8. marts, *Lesoochranárske zoskupenie* (C-240/09, EU:C:2011:125, 46. punkts).

20 — Spriedums, 2011. gada 12. maijs, *Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland, Landesverband Nordrhein-Westfalen* (C-115/09, EU:C:2011:289, 49. punkts).

2) Par Orhūsas konvenciju

54. Turklāt tiesības celt prasību pamatlietā var tikt tieši balstītas arī uz Orhūsas konvenciju.

55. Saskaņā ar Orhūsas konvencijas 9. panta 2. punktu dalībvalstīm līgumslēdzējām ir jānodrošina, ka attiecīgas sabiedrības daļas pārstāvjiem ir iespēja izmantot pārskatīšanas procedūru, lai – pamatojoties uz materiāliem vai procesuāliem aspektiem – apstrīdētu jebkura tāda lēmuma, darbības vai bezdarbības likumību, uz ko attiecas 6. panta noteikumi. Uz atļauju, kura ir izsniegta attiecībā uz iežogojumu un kuras dēļ ir tikusi ierosināta pamatlieta, varētu attiekties 6. panta 1. punkta b) apakšpunkts.

a) Par Orhūsas konvencijas tiesiskajām sekām

56. Toreizējā Eiropas Kopiena parakstīja Orhūsas konvenciju un pēc tam to apstiprināja ar Lēmumu 2005/370. Tādēļ saskaņā ar pastāvīgo judikatūru šīs konvencijas tiesību normas atbilstoši LESD 216. panta 2. punktam no tā brīža ir Savienības tiesību sistēmas neatņemama sastāvdaļa [21].

57. Lai gan Kopiena un visas tās dalībvalstis noslēdza Orhūsas konvenciju saskaņā ar dalīto kompetenci, Tiesas kompetencē, ja vēršanās tajā notiek atbilstoši LESD 267. pantam, ir noteikt to pienākumu, kurus uzņēmusies Savienība, un to, kuri paliek vienīgi dalībvalstu kompetencē, sadalījumu un (lai sasniegtu šo mērķi) interpretēt Orhūsas konvencijas tiesību normas [22]. Turklāt, ja Tiesa secina, ka attiecīgā tiesību norma ir pieskaitāma pie pienākumiem, kurus ir uzņēmusies Savienība, tās interpretācija arī ietilpst tās kompetencē.

58. Orhūsas konvencijas 6. pantā saistībā ar atļauju piešķiršanu attiecībā uz konkrētām darbībām ir paredzēta sabiedrības līdzdalība un ietekmes uz vidi novērtējums. 9. panta 2. punktā ir reglamentētas attiecīgās tiesības celt prasību. Lielākā daļa no šīm tiesību normām tika transponēta ar IVN direktīvu, kas nozīmē, ka tās attiecas uz jomu, kuru lielā mērā regulē Savienības tiesības. Tādēļ Tiesai ir neierobežota kompetence, interpretējot konvencijas 6. pantu un 9. panta 2. punktu [23].

59. Ar šīm tiesību normām Savienības tiesībās garantētas tiesības un brīvības Hartas 47. panta izpratnē var tikt pamatotas vai nu tieši, vai arī tādējādi, ka tās nosaka Savienības sekundāro tiesību vai dalībvalstu tiesību saturu. Nekas neliecina par to, ka uz pamatlietu attiektos pēdējā aprakstītā situācija. Līdz ar to konvencijas 6. pants un 9. panta 2. punkts var tikt izmantots, lai pamatotu Hartas 47. panta piemērojamību, tikai tad, ja minētajām tiesību normām ir tieša iedarbība, kuru pamatlietā var izmantot tāda apvienība kā *LZ*.

60. Savienības un tās dalībvalstu ar trešajām valstīm noslēgta nolīguma tiesību normām ir tieša iedarbība, ja, ņemot vērā to formulējumu, kā arī šī nolīguma mērķi un raksturu, precīzāk, tā "veidu un struktūru", tās paredz skaidrus un precīzus pienākumus, kuru ieviešana un iedarbība nav atkarīga no citu tiesību aktu pieņemšanas [24].

21 — Spriedums, 2011. gada 8. marts, *Lesoochranárske zoskupenie* (C-240/09, EU:C:2011:125, 30. punkts un tajā minētā judikatūra).

22 — Spriedums, 2011. gada 8. marts, *Lesoochranárske zoskupenie* (C-240/09, EU:C:2011:125, 31. punkts un tajā minētā judikatūra).

23 — Skat. spriedumus, 2002. gada 19. marts, Komisija/Īrija (C-13/00, EU:C:2002:184, 20. punkts); 2004. gada 7. oktobris, Komisija/Francija (C-239/03, EU:C:2004:598, 29.–31. punkts); 2011. gada 8. marts, *Lesoochranárske zoskupenie* (C-240/09, EU:C:2011:125, 36. punkts), un 2014. gada 4. septembris, Komisija/Padome (C-114/12, EU:C:2014:2151, 102. punkts).

24 — Spriedums, 2011. gada 8. marts, *Lesoochranárske zoskupenie* (C-240/09, EU:C:2011:125, 44. punkts un tajā minētā judikatūra).

61. Šajā ziņā vispirms ir jānorāda, ka Orhūsas konvencijas mērķis, kā tas izriet no tās 1. panta, pretēji, piemēram, PTO tiesībām [25], atbilstoši tās mērķim un raksturam ir piešķirt tiesības privātpersonām un apvienībām vides aizsardzības jomā. Tieši šo mērķi, precīzāk, tā neesamību, Tiesa uzsvēra, kad tā spriedumā *Intertanko* analizēja Jūras tiesību konvencijas veidu un struktūru [26].

62. Turklāt Tiesa jau saistībā ar IVN direktīvas 11. pantu ir konstatējusi, ka tas attiecībā uz vides aizsardzības apvienībām ir piemērojams tieši [27]. Tam pašam ir jāattiecas arī uz konvencijas 9. panta 2. punktu, jo šī tiesību norma, ciktāl tai ir nozīme, pilnībā atbilst IVN direktīvas 11. pantam.

63. Līdz ar to vēl ir jāpārbauda, vai konvencijas 6. panta 1. punkta b) apakšpunktā ir paredzēts arī skaidrs un precīzs pienākums, kura ieviešana un iedarbība nav atkarīga no cita tiesību akta pieņemšanas [28].

b) Par Orhūsas konvencijas 6. panta 1. punkta b) apakšpunktu

64. Atbilstoši Orhūsas konvencijas 6. panta 1. punkta b) apakšpunktam līgumslēdzējas puses šajā pantā paredzētās tiesību normas par sabiedrības līdzdalību piemēro saskaņā ar saviem valsts tiesību aktiem attiecībā uz lēmumiem par ierosinātajām darbībām, kuras nav uzskaitītas I pielikumā un kurām var būt nozīmīga ietekme uz vidi. Lai sasniegtu šo mērķi, tās nosaka, vai 6. pants ir jāpiemēro šādai ierosinātai darbībai.

65. Konvencijas I pielikums attiecas uz 6. panta 1. punkta a) apakšpunktu, kurā saistībā ar atļauju piešķiršanu attiecībā uz šajā pielikumā minētajām darbībām ir paredzēta obligāta sabiedrības līdzdalība. Taču konkrētu platību iežogošana, lai paplašinātu briežu aploku, tajā nav minēta.

66. Konvencijas 6. panta 1. punkta b) apakšpunktā ietvertā norāde uz valsts tiesību aktiem un 6. panta piemērojamības noteikšanu, ko īsteno līgumslēdzējas puses, varētu nozīmēt, ka runa par sabiedrības līdzdalības īstenošanu, pamatojoties uz 6. panta 1. punkta b) apakšpunktu, var būt tikai atbilstoši līgumslēdzēju pušu tiesībām. Šādi varētu tikt saprasta arī Orhūsas konvencijas Atbilstības komiteja [29]. Šādā gadījumā šīs tiesību normas tieša piemērojamība būtu izslēgta.

67. Taču, analizējot sīkāk, konvencijas 6. panta 1. punkta b) apakšpunkta formulējums nepamato secinājumu, ka šīs tiesību normas piemērošanas nosacījums ir Savienības vai dalībvalstu īstenota transponēšana.

68. Proti, saistošajā konvencijas 6. panta 1. punkta b) apakšpunkta otrā teikuma franču valodas redakcijā *expressis verbis* ir noteikts, ka līgumslēdzējas puses *katrā gadījumā* izlemj par sabiedrības līdzdalību [30]. Tāpat saistošajās angļu [31] un krievu [32] valodas redakcijās ir noteikts vismaz ļoti līdzīgi. Lai gan tajās netiek tieši pieprasīts konkrētā gadījuma izvērtējums, atbilstoši tām attiecīgi ir jānosaka tas, vai 6. pants ir piemērojams konkrētai ierosinātai darbībai.

25 — Skat. spriedumus, 1972. gada 12. decembris, *International Fruit Company* u.c. (no 21/72 līdz 24/72, EU:C:1972:115); 2005. gada 1. marts, *Van Parys* (C-377/02, EU:C:2005:121, 39., 42. un nākamie punkti), un 2015. gada 16. jūlijs, Komisija/*Rusal Armenal* (C-21/14 P, EU:C:2015:494, 38. un 39. punkts).

26 — Spriedums, 2008. gada 3. jūnijs, *The International Association of Independent Tanker Owners* u.c. (C-308/06, EU:C:2008:312, 64. un 65. punkts). Šajā ziņā skat. Kokott, J., "International Law – A Neglected 'Integral' Part of the EU Legal Order?", *De Rome à Lisbonne: les juridictions de l'Union européenne à la croisée des chemins - Mélanges en l'honneur de Paolo Mengozzi*, Brisele: Bruylant, 2013, 61., 76. un nākamās lpp.

27 — Spriedums, 2011. gada 12. maijs, *Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland, Landesverband Nordrhein-Westfalen* (C-115/09, EU:C:2011:289, 57. punkts).

28 — Skat. spriedumu, 2011. gada 8. marts, *Lesoochranárske zoskupenie* (C-240/09, EU:C:2011:125, 44. punkts un tajā minētā judikatūra).

29 — 2010. gada 24. septembra secinājumi un ieteikumi, *Cultra Residents' Association*/Apvienotā Karaliste (ACCC/C/2008/27, 44. un 45. punkts). Par šo komiteju skat. manus secinājumus lietā *Edwards* (C-260/11, EU:C:2012:645, 8. punkts).

30 — "Les parties déterminent dans chaque cas si l'activité proposée tombe sous le coup de ces dispositions".

31 — "To this end, Parties shall determine whether such a proposed activity is subject to these provisions".

32 — "С этой целью Стороны определяют, охватывается ли такой планируемый вид деятельности этими положениями".

69. Līdz ar to konvencijas 6. panta 1. punkta b) apakšpunkta otrais teikums nav saistīts ar nosacījumiem tiktāl, ciktāl līgumslēdzējām pusēm katrā gadījumā būtībā ir jāizlemj, vai saistībā ar konkrētu darbību ir jānotiek sabiedrības līdzdalībai saskaņā ar 6. pantu. Tās nevar izlemt par to, vai veikt šo pārbaudi.

70. Šo pienākumu piemērot tieši nekavē arī tas, ka konvencijas 6. pants saskaņā ar 6. panta 1. punkta b) apakšpunkta pirmo teikumu ir jāpiemēro "saskaņā ar valsts tiesību aktiem". Šī norāde nevar tikt saprasta it īpaši tādējādi, ka konkrētā gadījuma pārbaudei ir jābūt paredzētai valsts tiesību aktos. Tas tādēļ, ka šādā gadījumā 6. panta 1. punkta b) apakšpunkta otrajam teikumam nebūtu nozīmes.

71. Tieši pretēji, konvencijas 6. pants kā Savienības tiesību daļa jau nenovēršami ir dalībvalstu tiesību sastāvdaļa, un tādēļ tas būtībā ir pietiekams juridiskais pamats, lai pārbaudītu sabiedrības līdzdalības nepieciešamību.

72. Līdz ar to norāde uz valsts tiesību aktiem galvenokārt nozīmē, ka ir jāizmanto tādi šo aktu elementi, kuri konvencijas 6. pantā vēl nav pietiekami reglamentēti. It īpaši sabiedrības līdzdalības nepieciešamības pārbaudes priekšnoteikums ir tāds, ka saistībā ar strīda pamatā esošo darbību vispār pastāv atļaujas izsniegšanas procedūra, kurā šis jautājums var tikt pārbaudīts. Atļaujas izsniegšanas procedūra ierobežo to darbību loku, kurām vispār var tikt piemērots 6. pants, un atļauj noteikt iestādi, kurai ir jāpārbauda sabiedrības līdzdalības nepieciešamība.

73. Pamatlietā šis nosacījums ir izpildīts, jo attiecībā uz strīda pamatā esošo iežogojumu ir jābūt izsniegtai atļaujai. Acīmredzot ir iespējama pat minimāla sabiedrības līdzdalība, jo *LZ* tika informēta par atļaujas izsniegšanas procedūru un tā varēja sniegt atzinumu.

74. Pienākumam pārbaudīt sabiedrības līdzdalības nepieciešamību atbilst tiesības uz šo pārbaudi, jo konvencijas mērķis saskaņā ar tās 1. pantu ir šādu tiesību piešķiršana. Taču, ja šādas tiesības pastāv, personām, kurām ir piešķirtas šīs tiesības, ir jābūt arī iespējai tās izmantot, vēršoties tiesā.

75. Turklāt Orhūsas konvencijā mijiedarbībā ar tās transponēšanu IVN direktīvā un attiecīgajiem dalībvalsts tiesību aktiem ir pietiekami skaidri definēts arī to personu loks, kurām ir piešķirtas tiesības. Tas tādēļ, ka konvencijas 6. panta mērķis ir "attiecīgās sabiedrības daļas", kas ir definēta konvencijas 2. panta 5. punktā un atbilstoši tam attiecas uz nevalstiskajām organizācijām, kuras veicina vides aizsardzību un atbilst visām attiecīgās valsts tiesību aktu prasībām, dalības nodrošināšana. Dalībvalstīm ir jāatzīst šādas organizācijas, transponējot IVN direktīvu, turklāt tām ir jānodrošina "plašas iespējas vērsties tiesā", un tās nedrīkst liegt tiesību normu par apvienību tiesībām celt prasību lietderīgo iedarbību [33]. Ja *LZ* ir uzskatāma par šādu organizāciju, šai apvienībai ir jābūt arī iespējai izvirzīt savus prasījumus attiecībā uz konvencijas 6. panta piemērošanas pārbaudi [34].

76. Attiecībā uz kritērijiem saistībā ar lēmuma pieņemšanu katrā atsevišķā gadījumā par konvencijas 6. panta piemērošanu ir jānorāda uz šī lēmuma mērķi. Tā mērķis *expressis verbis* katrā ziņā saskaņā ar 6. panta 1. punkta b) apakšpunkta otrā teikuma angļu un krievu valodas redakcijām ir īstenot pirmo teikumu, t.i., piemērot 6. pantu arī lēmumiem par ierosinātajām darbībām, kuras nav uzskaitītas I pielikumā un kurām var būt nozīmīga ietekme uz vidi. Lai gan franču valodas redakcijā šis mērķis nav norādīts *expressis verbis*, arī no šīs valodas redakcijas neizriet neviens cits iespējams lēmuma par 6. panta piemērošanu mērķis.

33 — Skat. spriedumu, 2009. gada 15. oktobris, *Djurgården-Lilla Värtans Miljöskyddsförening* (C-263/08, EU:C:2009:631, 45. punkts).

34 — Par IVN direktīvu skat. spiedumu, 2009. gada 30. aprīlis, *Mellor* (C-75/08, EU:C:2009:279, 58. punkts).

77. Kā Tiesa jau ir nolēmusi saistībā ar IVN direktīvu [35] un SIVN direktīvu [36], kurās ir ietvertas ļoti līdzīgas tiesību normas, šis mērķis ir saistošs, izmantojot rīcības brīvību, kas līgumslēdzējām pusēm ir piešķirta konvencijas 6. panta 1. punkta b) apakšpunkta kontekstā. Līdz ar to, ja plānotajām darbībām var būt nozīmīga ietekme uz vidi, līgumslēdzēju pušu lēmumam ir jābūt par labu 6. panta piemērošanai. Ņemot vērā šīs saistības, pienākums nodrošināt sabiedrības līdzdalību iespējamas būtiskas ietekmes uz vidi gadījumā ir arī piemērojams tieši [37].

78. Konvencijā nav ietverta definīcija tam, kāda ietekme uz vidi ir būtiska. Tādēļ dalībvalstīm šajā ziņā būtībā ir zināma rīcības brīvība. Tomēr Dzīvotņu direktīvā ir sīkāk noteiktas prasības, kas ir jāizvirza attiecībā uz ietekmes uz vidi būtiskumu Eiropas dabas aizsardzības jomā. Piemēram, risks nodarīt kaitējumu stingri aizsargātām sugām var pamatot pienākumu veikt konkrētu projektu ietekmes uz vidi novērtējumu [38]. Arī projektu ietekme uz aizsargātu teritoriju aizsardzības mērķiem ir jāanalizē, veicot pārbaudi atbilstoši IVN direktīvai [39]. Līdz ar to ir jāpieņem, ka negatīva ietekme uz Eiropas aizsargājamo teritoriju aizsardzības mērķiem ir jāuzskata par būtisku konvencijas 6. panta 1. punkta b) apakšpunkta izpratnē. Tādējādi šādu plānoto darbību seku iespējamība parasti nozīmē Orhūsas konvencijas 6. panta piemērošanas pienākumu.

79. Lai gan konvencijas piemērošanas rokasgrāmatā netiek izteikti aizstāvēta šī interpretācija, arī šajā dokumentā ir noteikts, ka būtiskas ietekmes uz vidi iespējamība rada pienākumu izlemt par 6. panta piemērošanu. Šis lēmums saskaņā ar rokasgrāmatu var pamatoties gan uz konkrētā gadījuma pārbaudi, gan uz vērtībām vai kritērijiem. Tajā ir norādīts arī uz iespēju tiesas ceļā panākt, ka tiek izpildīts pienākums nodrošināt sabiedrības līdzdalību saskaņā ar 6. pantu [40].

80. Atbilstoši minētajam no Orhūsas konvencijas 6. panta 1. punkta b) apakšpunkta izriet atzītu vides aizsardzības apvienību tiesības pieprasīt, lai saskaņā ar valsts tiesībām kompetentās iestādes konkrētā gadījumā pārbaudītu to, vai ierosinātās darbības var būtiski ietekmēt vidi un vai tādēļ šīm darbībām ir piemērojams 6. pants.

c) Par sabiedrības līdzdalības nodrošināšanas pienākuma robežām

81. Tomēr pret iepriekš izstrādāto risinājumu varētu liecināt iespējamais Orhūsas konvencijas 6. panta 1. punkta b) apakšpunkta beznosacījuma raksturs. Proti, varētu pieņemt, ka konvencijas 6. panta 1. punkta b) apakšpunkts attiecas uz jebkādu iespējamu darbību un tādēļ pieprasa visaptverošu uzraudzību.

35 — Skat., piemēram, spriedumus, 1996. gada 24. oktobris, *Kraaijeveld* u.c. (C-72/95, EU:C:1996:404, 50. un 61. punkts), un 2013. gada 21. marts, *Salzburger Flughafen* (C-244/12, EU:C:2013:203, 29. un 41.–43. punkts).

36 — Eiropas Parlamenta un Padomes 2001. gada 27. jūnija Direktīva 2001/42/EK par noteiktu plānu un programmu ietekmes uz vidi novērtējumu (OV 2001, L 197, 30. lpp.; OV Īpašais izdevums latviešu valodā, 15. nod., 6. sēj., 157. – 164. lpp.; "SIVN" nozīmē stratēģisko ietekmes uz vidi novērtējumu). Šajā ziņā skat. spriedumus, 2011. gada 22. septembris, *Valčiukienė* u.c. (C-295/10, EU:C:2011:608, 46. punkts), kā arī 2015. gada 10. septembris, *Dimos Kropias Attikis* (C-473/14, EU:C:2015:582, 46. un 47. punkts).

37 — Par IVN direktīvu skat., piemēram, spriedumu, 2013. gada 21. marts, *Salzburger Flughafen* (C-244/12, EU:C:2013:203, 41. un 42. punkts).

38 — Par sugu aizsardzību skat. spriedumu, 2007. gada 11. janvāris, Komisija/Īrija (C-183/05, EU:C:2007:14, 34.–37. punkts), un manus secinājumus lietā *Mellor* (C-75/08, EU:C:2009:32, 54. punkts).

39 — Spriedums, 2011. gada 24. novembris, Komisija/Spānija (C-404/09, EU:C:2011:768, 84.–92. punkts).

40 — Ebbesson/Gaugitsch/Miklau/Jendrośka/Stec/Marshall. *The Aarhus Convention: An Implementation Guide*, 2. izdevums, 2014, 132. lpp.

82. Turpretim Tiesas judikatūra par atbilstošajām IVN direktīvas un SIVN direktīvas tiesību normām [41] attiecas tikai uz konkrētiem gadījumiem, proti, IVN direktīvas II pielikumā norādītajiem projektu veidiem [42] un tādu plānu un programmu pieņemšanu, kuru izdošana ir reglamentēta valsts normatīvajos un administratīvajos aktos, kuros savukārt ir noteiktas šajā ziņā kompetentās iestādes un izstrādes procedūra [43]. Tātad abos gadījumos attiecīgais likumdevējs izvēlējās iepriekš darbības, uz kurām var attiekties ietekmes uz vidi novērtējums.

83. Taču arī konvencijas 6. panta 1. punkta b) apakšpunkta piemērošanas joma vismaz šajā ziņā ir ierobežota, jo sabiedrības līdzdalībai ir jānotiek saskaņā ar valsts tiesību aktiem. Kā jau norādīts, tas nozīmē, ka attiecībā uz strīda pamatā esošo darbību ir jāpastāv atļaujas izsniegšanas procedūrai, kurā var tikt pārbaudīta sabiedrības līdzdalības nepieciešamība, kā arī vajadzības gadījumā šī līdzdalība var tikt īstenota [44]. Attiecīgais likumdevējs nosaka šādas atļaujas izsniegšanas procedūras, parasti pamatojoties arī uz attiecīgo darbību paredzamo ietekmi.

84. Atlikušais sabiedrības līdzdalības "risks" atbilst konvencijas mērķim piemērot 6. pantu darbībām, kuras var būtiski ietekmēt vidi. Tas tādēļ, ka šī procedūra var veicināt šādu darbību nelabvēlīgas ietekmes uz vidi novēršanu vai vismaz tās samazināšanu.

d) Starpsecinājums

85. Līdz ar to Orhūsas konvencijas 6. panta 1. punkta b) apakšpunkts piešķir atzītām vides aizsardzības apvienībām tiesības pieprasīt, lai saskaņā ar valsts tiesībām kompetentās iestādes konkrētā gadījumā pārbaudītu to, vai ierosinātās darbības var būtiski ietekmēt vidi un vai tādēļ šīm darbībām ir piemērojams 6. pants. Ja tas tā ir, par ko pamatlietā liecina ietekme uz Eiropas aizsargājamo teritoriju, lēmumu par šo darbību atbilstoši 9. panta 2. punktam var apstrīdēt. Turpretim, ja sabiedrības līdzdalība tiek noraidīta, tiesā var tikt pārsūdzēts vismaz šis nelabvēlīgais lēmums.

3) Par Komisijas viedokli

86. Tikai pilnības labad nobeigumā ir jānorāda, ka Komisijas viedoklis par to, ka ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punktu tiekot transponēts Orhūsas konvencijas 6. panta 1. punkta b) apakšpunkts un tādēļ tas pamatojot pienākumu nodrošināt sabiedrības līdzdalību, nav pārliecinošs.

87. Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punktā gan ir minēta iespējama sabiedrības līdzdalība saistībā ar atbilstoši šai tiesību normai īstenojamo pārbaudi. Taču atbilstoši tam sabiedrības līdzdalība ir jānodrošina tikai *vajadzības gadījumā*. Līdz ar to pienākumam nodrošināt sabiedrības līdzdalību ir jāizriet no citām tiesību normām, piemēram, IVN direktīvas vai SIVN direktīvas, vai arī konvencijas 6. panta 1. punkta b) apakšpunkta.

B – *Par efektīvu tiesību aizsardzību*

88. Augstākā tiesa vēlas noskaidrot, vai efektīvas tiesību aizsardzības prasībām atbilst situācija, kad tiesas process par vides aizsardzības apvienības atzīšanu par administratīvā procesa dalībnieci pēc pēdējā minētā procesa noslēgšanās tiek izbeigts un vides aizsardzības apvienībai šajā ziņā tiek norādīts uz vēl vienas prasības celšanu.

41 — Skat. iepriekš 77. punktu.

42 — Šajā ziņā skat. rīkojumu, 2008. gada 10. jūlijs, *Aiello* u.c. (C-156/07, EU:C:2008:398, 34. punkts).

43 — Spriedums, 2012. gada 22. marts, *Inter-Environnement Bruxelles* u.c. (C-567/10, EU:C:2012:159, 28.–31. punkts). Vēl šaurāk – manos secinājumos šajā lietā (EU:C:2011:755, 14.–30. punkts). Skat. arī Apvienotās Karalistes *Supreme Court* [Augstākās tiesas] kritiku, *HS2 Action Alliance Ltd, R (on the application of)* pret *The Secretary of State for Transport & Anor [2014] UKSC 3*, 175.–189. paragrāfs.

44 — Skat. iepriekš 72. punktu.

1) Par Slovākijas tiesībās paredzētiem tiesību aizsardzības līdzekļiem

89. Slovākijas tiesībās atbilstoši Augstākās tiesas sniegtajām ziņām šajā ziņā ir paredzēti divi tiesību aizsardzības līdzekļi, kas viens otru papildina.

90. Pirmais tiesību aizsardzības līdzeklis var tikt izmantots pret procesuālu lēmumu, ar kuru prasītājai nav ticis piešķirts lietas dalībnieces statuss. Ja šī prasība tiek apmierināta, prasītājai ir jādod iespēja piedalīties turpmākajā procesā un tā pēc procesa noslēgšanās var pārsūdzēt nolēmumu pēc būtības. Taču tiesības uz šīs prasības celšanu zūd, ja pa to laiku attiecīgais administratīvais process ir noslēdzies ar nolēmumu. Tas tādēļ, ka šajā gadījumā zūd šī tiesas procesa priekšmets, jo procesa dalībnieces tiesības vairs nevar tikt izmantotas. Šāds šobrīd ir tiesas procesa iznākums pamatlietā.

91. Šajā situācijā var tikt izmantots otrais tiesību aizsardzības līdzeklis saskaņā ar Slovākijas Civilprocesa kodeksa 250.b panta 2. punktu. Atbilstoši tam persona, kas nav piedalījusies administratīvā procesā, kurš ir noslēdzies, var celt prasību ar mērķi, ka tai tiek paziņots procedūru noslēdzošais iestādes lēmums. Šīs prasības apmierināšanas priekšnoteikums ir tāds, ka prasītājai būtu bijis jāļauj piedalīties procesā. Ja prasība tiek apmierināta, administratīvais lēmums ir jāpaziņo prasītājai, un tā pēc tam var šo lēmumu pārsūdzēt. Būtībā šī būtu procedūra, kas *LZ* bija jāizmanto pamatlietā.

92. Taču otrais tiesību aizsardzības līdzeklis saskaņā ar Slovākijas Civilprocesa kodeksa 250.b panta 3. punktu ir saistīts ar trīs gadu prasības celšanas termiņu pēc administratīvā lēmuma pieņemšanas. Šis termiņš pamatlietā jau ir pagājis.

2) Par piemērojamiem Savienības tiesību kritērijiem

93. Tā kā Savienības tiesībās gan ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punktu, gan ar Orhūsas konvencijas 6. pana 1. punkta b) apakšpunktu un 9. panta 2. punktu atzītām vides aizsardzības apvienībām tiek piešķirtas tiesības uz tādu lēmumu pārbaudi tiesā, kas var būtiski ietekmēt Eiropas aizsargājamās teritorijas Dzīvotņu direktīvas un Putnu aizsardzības direktīvas izpratnē, šo tiesību izmantošanai ir jāpiemēro Savienības pamattiesības.

94. Šajā ziņā īpašā nozīme ir Augstākās tiesas norādītajam Pamattiesību hartas 47. panta 1. punktam. Saskaņā ar to ikvienai personai, kuras tiesības un brīvības, kas garantētas Savienības tiesībās, tikušas pārkāptas, ir tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā. Šī tiesību norma apstiprina efektīvas tiesību aizsardzības tiesā principu – Eiropas Savienības tiesību vispārēju principu, kas izriet no dalībvalstu kopējām konstitucionālajām tradīcijām un ir nostiprināts ECPAK 6. un 13. pantā [45].

95. Papildus ir jāņem vērā Orhūsas konvencijas 9. panta 4. punkts [46]. Atbilstoši šai tiesību normai it īpaši 9. panta 2. un 3. punktā minētajām procedūrām ir jānodrošina pamatoti un efektīvi tiesiskie līdzekļi. Šīm procedūrām ir jābūt taisnīgām, objektīvām, ātrām, kā arī tās nedrīkst radīt pārmērīgas izmaksas.

96. Konvencijas 9. panta 4. punkts ir acīmredzami piemērojams, ciktāl tiesības celt prasību tiek pamatotas ar 6. panta 1. punkta b) apakšpunktu, lasot to kopā ar 9. panta 2. punktu. Taču arī tiesības celt prasību, kas balstās uz Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punktu, ietilpst konvencijas 9. panta 4. punkta piemērošanas jomā, jo šīs otrās tiesības celt prasību ir saistāmas ar vispārīgākām, taču ne tieši piemērojamām tiesībām celt prasību saskaņā ar konvencijas 9. panta 3. punktu.

45 — Spriedumi, 2007. gada 13. marts, *Unibet* (C-432/05, EU:C:2007:163, 37. punkts); 2008. gada 3. septembris, *Kadi* un *Al Barakaat International Foundation*/Padome un Komisija (C-402/05 P un C-415/05 P, EU:C:2008:461, 335. punkts), un 2011. gada 17. marts, *AJD Tuna* (C-221/09, EU:C:2011:153, 45. punkts).

46 — Skat. spriedumu, 2013. gada 11. aprīlis, *Edwards* un *Pallikaropoulos* (C-260/11, EU:C:2013:221, 33. punkts).

97. Tomēr, ja attiecīgajā jautājumā nav Savienības tiesiskā regulējuma, katras dalībvalsts tiesību sistēmā ir jāparedz procesuāli noteikumi prasībām, kas paredzētas, lai aizsargātu tiesības, kuras attiecīgajām personām ir noteiktas Savienības tiesībās, šajā gadījumā – Orhūsas konvencijā un Dzīvotņu direktīvā, turklāt dalībvalstīm ir pienākums katrā atsevišķā gadījumā nodrošināt šo tiesību efektīvu aizsardzību [47].

98. Šajā ziņā procesuālie noteikumi prasībām, kas paredzētas, lai aizsargātu tiesības, kuras attiecīgajām personām ir noteiktas Savienības tiesībās, nedrīkst būt nelabvēlīgāki par noteikumiem, kas attiecas uz līdzīgām prasībām valsts tiesībās (līdzvērtības princips), ne arī padarīt neiespējamu vai pārmērīgi apgrūtināt to tiesību izmantošanu, kas piešķirtas Savienības tiesību sistēmā (efektivitātes princips) [48].

99. Šajā lietā nekas neliecina par līdzvērtības principa pārkāpumu. Tādēļ turpinājumā kā Hartas 47. panta izpausmei nozīme galvenokārt ir efektivitātes principam, kā arī attiecīgajā gadījumā tā konkretizācijai Orhūsas konvencijas 9. panta 4. punktā.

3) Par tiesību aizsardzības garantiju nodrošināšanu pamatlietā

100. Lai analizētu tiesību aizsardzības garantiju nodrošināšanu pamatlietā, vispirms es abstrakti vērtēšu tiesiskās aizsardzības saturu Slovākijas tiesībās, lai pēc tam pievērstos trīs gadu prasības celšanas termiņam un nobeigumā aplūkotu šo prasību praktisko piemērošanu.

a) Par tiesību aizsardzības saturu

101. Vispirms ir jāpārbauda, vai tiesību aizsardzības saturs Slovākijas tiesībās Savienības tiesību sistēmā paredzēto tiesību izmantošanu padara praktiski neiespējamu vai to pārmērīgi apgrūtina.

102. Tiesību aizsardzības izmantošana Slovākijas tiesībās ir nodrošināta divos līmeņos, un nereti tās priekšnoteikums pat ir trīs tiesas procesi. Vispirms skartajām personām ir jāpanāk to atzīšana par lietas dalībniekiem, un šajā ziņā tām ir jāizmanto viens vai pat divi tiesību aizsardzības līdzekļi. Tikai pēc tam tās lietā var vērsties pret strīda pamatā esošo administratīvo lēmumu.

103. Lai gan sākotnēji šī sistēma šķiet sarežģīta, nevar vienkārši apgalvot, ka tā nebūtu efektīva vai ka tā pārmērīgi apgrūtinātu tiesību aizsardzību. Drīzāk uz tiesību jautājumiem, kas saistīti ar vairākiem sistēmas līmeņiem, parasti būtu jāatbild arī vienotā prasības tiesvedībā.

104. Taču, kā izriet arī no Orhūsas konvencijas 9. panta 4. punkta, tiesību aizsardzības veids nedrīkst pārmērīgi novilcināt procedūru, kā arī tas nedrīkst radīt pārmērīgas izmaksas. Tiesa, pamatojoties uz efektivitātes principu, ir līdzīgi nolēmusi saistībā ar tiesību aizsardzības nodrošināšanu, izmantojot divus paralēli iesniedzamus tiesību aizsardzības līdzekļus [49]. Tas, vai praksē pastāv šādi riski, ir jāizlemj valsts tiesām.

105. Ja šādi riski pastāvētu, tad iesniedzējtiesai atbilstoši savai valsts tiesībās piešķirtajai rīcības brīvībai ir jāinterpretē un jāpiemēro valsts tiesību norma saskaņā ar Savienības tiesību prasībām un, ja šāda atbilstīga interpretācija nav iespējama, vajadzības gadījumā tā var nepiemērot valsts tiesību normas, kas ir pretrunā šīm prasībām [50]. Šajā ziņā rodas jautājums par to, vai trīs gadu termiņam faktiski ir jānovērš otras prasības celšana, ja šajā laikposmā jau pirmās prasības ietvaros bija intensīvs strīds par

47 — Spriedums, 2011. gada 8. marts, *Lesoochranárske zoskupenie* (C-240/09, EU:C:2011:125, 47. punkts).

48 — Spriedumi, 2011. gada 8. marts, *Lesoochranárske zoskupenie* (C-240/09, EU:C:2011:125, 48. punkts); 2015. gada 16. aprīlis, *Gruber* (C-570/13, EU:C:2015:231, 37. punkts), un 2015. gada 6. oktobris, *East Sussex County Council* (C-71/14, EU:C:2015:656).

49 — Skat. spriedumu, 2008. gada 15. aprīlis, *Impact* (C-268/06, EU:C:2008:223, 51. punkts).

50 — Skat. spriedumus, 2007. gada 11. janvāris, *ITC* (C-208/05, EU:C:2007:16, 70. punkts), un 2013. gada 8. maijs, *Marinov* (C-142/12, EU:C:2013:292, 39. punkts).

to pašu jautājumu un tātad šajā ziņā nevarēja rasties tiesiskā paļāvība. Slovākijas tiesas procedūru efektīvas pārvaldības interesēs var apsvērt iespēju pēc administratīvā procesa, kas pa šo laiku ir noslēdzies, arī pirmo prasību pēc savas iniciatīvas pārkvalificēt par otro prasību. Par to, vai saskaņā ar valsts tiesībām būtu iespējams viens no šiem ceļiem, var lemt vienīgi Slovākijas tiesas.

106. Līdz ar to Pamattiesību hartas 47. pantam un Orhūsas konvencijas 9. panta 4. punktam nav pretrunā tiesību aizsardzības sistēma, kura ir izveidota tā, kā tas ir norādīts 89.–91. punktā, un kuras piemērošana pārmērīgi nenovilcina procedūru un nerada pārmērīgas izmaksas.

b) Par trīs gadu prasības celšanas termiņu

107. Saprātīgu termiņu noteikšana prasības celšanai, kuru neievērošanas gadījumā prasības celšanas tiesības tiek zaudētas, tiesiskās noteiktības interesēs, kas vienlaikus aizsargā konkrēto personu un iestādi, atbilst Savienības tiesībām. Proti, šādi termiņi nepadara praktiski neiespējamu vai pārmērīgi grūtu no Savienības tiesību sistēmas izrietošo tiesību īstenošanu [51].

108. Ja skartās personas – kā pamatlietā – zināja vai tām bija jāzina par strīda pamatā esošo administratīvo lēmumu, trīs gadu termiņš ir noteikts ļoti labvēlīgi.

109. Minētā situācija varētu tikt vērtēta atšķirīgi, ja skartās personas nebūtu zinājušas par administratīvo lēmumu pirms termiņa beigšanās. Taču Tiesai šajā lietā šis jautājums nav jāvērtē.

110. Līdz ar to Pamattiesību hartas 47. pantam un Orhūsas konvencijas 9. panta 4. punktam nav pretrunā trīs gadu prasības celšanas termiņš tiesību aizsardzības līdzekļa izmantošanai pret skartajām personām zināmu administratīvo lēmumu.

c) Par pamatlietas norisi

111. Tomēr jautājums ir par to, vai prasības celšanas termiņa piemērošana pamatlietā ir pamatota.

112. Slovākijas Republika un *LZ* strīdas par to, vai otro tiesību aizsardzības līdzekli, prasību par administratīvā lēmuma paziņošanu attiecīgajai personai, kura nav pielaista šajā administratīvajā procesā [52], var izmantot pēc tam, kad pārvaldes iestāde jau *expressis verbis* ir noraidījusi šo piedalīšanos administratīvajā procesā.

113. ECT līdzīgos gadījumos saistībā ar ECPAK 6. panta 1. punktu uzskata, ka par šaubām par tiesību aizsardzības līdzekļa efektivitāti parasti ir jāizlemj tādējādi, ka šis tiesību aizsardzības līdzeklis patiešām tiek izmantots [53].

114. Turklāt no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka Augstākā tiesa pamatlietā jau 2012. gada 26. janvāra nolēmumā, t.i., vairākus mēnešus pirms otrā tiesību aizsardzības līdzekļa izmantošanas termiņa beigām, norādīja, ka pirmais tiesību aizsardzības līdzeklis vairs nevar tikt izmantots un ka runa var būt vairs tikai par otro tiesību aizsardzības līdzekli [54].

115. Atbilstoši tam *LZ* zināja par tiesisko situāciju savlaicīgi pirms prasības celšanas termiņa beigām un saskaņā ar pieejamo informāciju varēja izmantot otro tiesību aizsardzības līdzekli.

51 — Spriedumi, 1976. gada 16. decembris, *Rewe-Zentralfinanz* un *Rewe-Zentral* (33/76, EU:C:1976:188, 5. punkts); 1998. gada 17. novembris, *Aprile* (C-228/96, EU:C:1998:544, 19. punkts); 2011. gada 30. jūnijs, *Meilicke* u.c. (C-262/09, EU:C:2011:438, 56. punkts), un 2015. gada 29. oktobris, *BBVA* (C-8/14, EU:C:2015:731, 28. punkts).

52 — Skat. iepriekš 91. punktu.

53 — ECT 2016. gada 23. maija spriedums Avotiņš pret Latviju (sūdzība Nr. 17502/07, 122. punkts un tajā minētā judikatūra).

54 — Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu 25. punkts.

116. Augstākā tiesa savā lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu tomēr arī norāda, ka administratīvais lēmums, ar kuru *LZ* tika liegts piedalīties administratīvajā procesā, ieguva *galīgo raksturu*, piešķirot atļauju saistībā ar iežogojuma projektu [55]. Ja šis galīgais raksturs attiektos uz nolēmuma saturu, tātad uz secinājumu, ka nebija jānodrošina *LZ* piedalīšanās procesā, būtu pamatota *LZ* argumentācija par to, ka līdz ar to arī būtu izslēgta iespēja piemērot otro tiesību aizsardzības līdzekli un tās tiesību izmantošana būtu praktiski neiespējama. Tas tādēļ, ka šāda labvēlīga iznākuma priekšnoteikums ir tāds, ka *LZ* piedalīšanās procesā bija patiešām jānodrošina.

117. LZ tiesību īstenošana būtu praktiski neiespējama arī tad, ja pirmā tiesību aizsardzības līdzekļa izmantošanas rezultātā ierosinātā tiesvedība, kas vēl norisinās, liegtu faktisku otrā tiesību aizsardzības līdzekļa izmantošanu vai ja trīs gadu prasības celšanas termiņš ar šo otro tiesvedību netiktu apturēts un tādēļ lēmuma par *LZ* juridisko statusu pieņemšana nebūtu sagaidāma.

118. Neatkarīgi no šiem aspektiem, par kuriem galīgo lēmumu var pieņemt tikai valsts tiesas, ir konstatējamas arī norādes uz to, ka *LZ* tiesību izmantošana tika pārmērīgi apgrūtināta. Tas tādēļ, ka arī saskaņā ar Augstākās tiesas izteikumiem saistībā ar to, ka ir zudis pirmais *LZ* tiesību aizsardzības līdzeklis, acīmredzot vēl netika sniegtas atbildes uz tik daudz jautājumiem, ka sākotnēji nedz Augstākā tiesa, nedz reģionālā tiesa nekonstatēja, ka ir zudis tiesību aizsardzības līdzeklis. Tieši pretēji, reģionālā tiesa tikai 2013. gada aprīlī pasludināja, ka prasība ir zaudējusi priekšmetu pēc tam, kad Augstākā tiesa šajā lietā bija pieņēmusi otro nolēmumu, līdz ar to – vienu gadu pēc prasības celšanas termiņa beigām saistībā ar otro tiesību aizsardzības līdzekli. Turpretim pa to laiku reģionālā tiesa otro reizi apmierināja *LZ* prasību.

119. Minētajā ir saskatāms svarīgs netiešs pierādījums tam, ka *LZ* arī pēc pirmā Augstākās tiesas nolēmuma joprojām varēja uzskatīt, ka pirmais tiesību aizsardzības līdzeklis tiks apmierināts. Šajā situācijā prasīt to, lai *LZ* tik un tā jau tālredzīgi izmantotu otro tiesību aizsardzības līdzekli, varētu tikai tad, ja otrais tās prasību apmierinošais reģionālās tiesas lēmums būtu bijis saistīts ar acīmredzamām būtiskām kļūdām tiesību piemērošanā.

120. Taču galu galā par to lēmumu var pieņemt tikai valsts tiesas, kurām šajā ziņā līdzās Slovākijas tiesībām ir jāņem vērā arī visi lietas praktiskie apstākļi, tātad it īpaši papildu izmaksas, novēlošanās un citas ar procesu saistītās nelabvēlīgās sekas, kuras *LZ* radās saistībā ar šo procesa norisi.

121. Līdz ar to ir jāsecina, ka, ņemot vērā pamatlietas apstākļus, Pamattiesību hartas 47. pantam un Orhūsas konvencijas 9. panta 4. punktam nav pretrunā vides aizsardzības apvienībai adresēta norāde uz otra tiesību aizsardzības līdzekļa izmantošanu, ja tas vides aizsardzības apvienībai nepadarītu praktiski neiespējamu vai pārmērīgi neapgrūtinātu Savienības tiesību sistēmā piešķirto tiesību izmantošanu.

V – **Secinājumi**

122. Tādēļ iesaku Tiesai nolemt šādi:

Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 47. pantam un Konvencijas par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem, kas ir parakstīta 1998. gada 25. jūnijā un Eiropas Kopienas vārdā ir apstiprināta ar Padomes 2005. gada 17. februāra Lēmumu 2005/370/EK, 9. panta 4. punktam nav pretrunā:

— nedz tiesību aizsardzības sistēma, kura ir izveidota, kā tas ir aprakstīts 89.–91. punktā, un kuras piemērošana procedūru pārmērīgi nenovilcina un nerada pārmērīgas izmaksas;

55 — Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu 23. punkts.

— nedz trīs gadu prasības celšanas termiņš tiesību aizsardzības līdzekļa izmantošanai pret skartajām personām zināmu administratīvo lēmumu;

— nedz, ņemot vērā pamatlietas apstākļus, vides aizsardzības apvienībai adresēta norāde uz tāda otra tiesību aizsardzības līdzekļa izmantošanu, kas vides aizsardzības apvienībai nepadarītu praktiski neiespējamu vai pārmērīgi neapgrūtinātu Savienības tiesību sistēmā piešķirto tiesību izmantošanu.